

СОЦІАЛІЗАЦІЯ ДІТЕЙ ШКІЛЬНОГО ВІКУ

В умовах введення нового Державного стандарту базової і повної загальної середньої освіти головною метою загальноосвітньої школи є становлення соціально адаптованої, творчої особистості – громадянина України, здатного до свідомої суспільної й професійної діяльності.

Саме тому у сучасному педагогічному просторі особливої значущості набуває проблема виховання ініціативної, творчої особистості, з високим рівнем сформованості тих якостей, які сприяють її успішній соціалізації.

На сучасному етапі розвитку суспільства проблема соціалізації особистості є надзвичайно актуальною, передусім, це стосується соціалізації підлітків, тому що саме у цей період життя людини закладаються основи особистості, її здатність до адекватної оцінки суспільних процесів, уміння застосовувати набутий досвід для розгортання своєї життєдіяльності.

Сьогодні вже є очевидним, що соціалізація молодого покоління здійснюється в результаті цілеспрямованої педагогічної діяльності, та й під впливом різних чинників: суспільно-економічних трансформацій у державі, не рівноцінної соціальної диференціації в суспільстві, зміни ціннісно-змістовних орієнтацій тому соціалізація супроводжується суперечливістю, складністю, непослідовністю, невизначеністю суспільно – політичних процесів, вона ускладнюється специфікою свого прояву на державному та регіональному рівнях, а також неоднозначністю перебігу даного процесу серед соціальних, професійних і вікових груп населення [1-3].

Аналіз наукових праць показав, що сьогодні на теоретико-методологічному рівні інтенсивно розробляється проблема оновлення змісту освіти та виховання, створення належних умов для соціалізації дитини, оптимального її розвитку [1]. Тому **метою** статті є узагальнити теоретичні засади процесу соціалізації учнів в умовах педагогічного простору.

Виклад основного матеріалу. На основі дослідження вітчизняних і зарубіжних досліджень з професійної соціалізації (М.А.Зверева), з динаміки соціальних здібностей особистості (О.С. Становихіна), з соціалізації особистості як громадянина України (О.С.Поліщук), з соціалізації підлітків у діяльності молодіжних організацій (О.Є.Панагушина), з соціального виховання школярів (О.В.Бурим), з педагогічних умов соціалізації обдарованих учнів (Н.М.Завгородня), з педагогічних умов соціалізації учнівської молоді в країнах Західної Європи (Н.М.Лавриченко), з соціалізації підлітків у клубних об'єднаннях (Д.Ю.Малков), з педагогічних умов соціалізації учнівської молоді в скаутських організаціях (С.Г.Диба), з питань соціалізації молоді в російській провінції (В.П.Букін), з громадянської соціалізації старшокласників у позаурочній діяльності загальноосвітнього начального закладу (Т.Є. Швець), з взаємозв'язків темпераментальних властивостей та соціальної адаптації старшокласників (Л.С.Тимків), з соціалізації дитини в агресивному медіа середовищі (О.В.Петрунько), з соціальної адаптації підлітків (І.І.Цимбал), родинно – шкільного виховного простору (Л.М.Назаренко) можна зробити висновок, що зміст соціалізації учнів визначається єдністю внутрішньошкільної та позашкільної діяльності навчально – виховного процесу і відсутністю єдиного визначення поняття. Учені підходять до тлумачення поняття з різних поглядів, так, наприклад, Соціалізація – динамічний, тривалий, стохастичний, суперечливий процес набуття особистістю рис громадянськості, у якому вона постає як активний творець громадсько – політичного світовідчуття, мотивації і поведінки в різних суспільних ситуаціях із розвиненим почуттям громадської позиції [3], а соціалізація особистості як громадянина, розуміється як динамічний, тривалий, стохастичний, суперечливий процес набуття особистістю рис громадянськості, у якому вона постає не як пасивний суб'єкт, а як активний творець громадсько-політичного світовідчуття, мотивації і поведінки в різних суспільних ситуаціях із сформованим та розвиненим почуттям громадянської позиції й відповідальності за державу. Соціалізація дітей підліткового віку -

це процес засвоєння дітьми соціального досвіду, результатом якого є певні новоутворення в особистісному ракурсі, обумовлені впливом сукупності факторів суспільного буття, особливостями підліткового віку і спеціально організованими соціально-педагогічними діями [4]. Соціальний розвиток визначається як загальний процес соціального становлення людини; соціалізація – розвиток, обумовлений конкретними соціальними умовами; соціальне виховання – відносно соціально контрольований процес розвитку людини в ході її соціалізації. Інакше кажучи, соціальне виховання постає як інтегрований, педагогічно керований і підконтрольний соціалізаційний процес (Н. Кузьміна, Л. Мардахаєв, А. Мудрик). Е. Дюркгейм, Дж і Е. Перр соціалізацію розглядають як процес адаптації до соціуму, який формує кожного індивіда відповідно до притаманної йому культури. Соціалізація - цілеспрямоване передавання соціального досвіду, науки, мистецтва суспільного життя – суспільних уявлень, ідеалів, цінностей і норм, алгоритмів, стандартів і принципів поведінки, звичок і традицій, способу та стилю життя, життєвих мотивацій і потягів, формування готовності до здійснення життєво необхідної сукупності суспільних відносин, міжлюдських взаємин, соціальних ролей [5]. А А.Й Капська розглядає соціалізацію як процес і результат засвоєння підлітками соціального досвіду внаслідок системного педагогічного та інтелектуального впливу результатів діяльності соціально-виховних інститутів. М.К. Горшков визначає соціалізацію як процес підготовки молоді до рольової функції в суспільному розподілу праці, а стадію самоствердження в суспільстві – самореалізацією. Соціалізація - це процес входження дитини в соціальне середовище, яке полягає у засвоєнні основ спілкування, традицій, норм і взірців поведінки, системи цінностей - всього того, що визначає культуру суспільства [6]. Процес входження дитини в соціальне середовище під керівництвом дорослого, який передає дитині моральні цінності й норми поведінки, що відповідають вимогам суспільства у певній ситуації, й одночасно “уособлює для дитини соціум в цілому” (Н.Максимова), є спрямованою соціалізацією. За [7] соціальну адаптацію слід

розглядати як завершальний, підсумковий етап адаптації людини в цілому, який поєднує в собі у діалектично-логічному вигляді попередні рівні біологічної та психічної адаптації. Отже, соціалізація – цілеспрямований процес входження дитини в оточуючий соціум.

Як зазначає [4], однією з найважливіших і необхідних передумов підготовки підлітків до життя є їх успішна соціалізація, невід’ємною складовою якої має стати їхня суспільна активність, наприклад, об’єднання підлітків і молоді в молодіжні організації – одна з форм вияву такої активності.

Умови здійснення соціалізації школярів, науковці визначають, як:

- застосування психолого - проникаючих форм і методів соціально-педагогічної роботи (розвиток індивідуального, когнітивного, особистісного та мотиваційного потенціалу особистості учня; організація та проведення проектної роботи з учнями залучення учнів до науково-пошукової діяльності, орієнтація на визначення майбутньої сфери професійної діяльності, стимулювання процесу їх самовизначення та самореалізації, комплекс емоційної підтримки (довіра, батьківська любов, заохочення, злагода), вербальні методи (переконання, поради, настанови, спільні роздуми, аналіз проблемних ситуацій, складання життєвих планів, перегляд та обговорення актуальних телепередач, спільне читання й обговорення статей газет, художньої літератури з високим духовним змістом), особистий приклад, привчання і вправляння);
- використання різних форм громадської роботи – масових (колективна творча діяльність (родинні свята, урочисті події, суспільно-корисна праця, добродійність, активне дозвілля, тематичних вечорів, зустрічей з видатними людьми, конкурсів, виставок, круглих столів, сюжетних, рольових, ділових, евристичних, імітаційних ігор, тренінги: „Учимося бути самостійними”, „Навчання життєво важливим навичкам”, розвиток учнівського самоврядування та ін.), групових (екскурсій, походів, конкурсів, турнірів та ін.), індивідуальних (бесіда, інтерв’ю,

- завдання, заохочення та ін.);
- державно – громадське управління закладами освіти, налагодження співпраці з соціальними інститутами (громадськими організаціями, державними установами, міжнародними недержавними структурами; розвивати партнерство школи з батьками (робота батьківських клубів, центрів, секцій педагогічного всеобучу, виявлення кращого сімейного досвіду, проведення практикумів, застосування циклограми організації роботи, залучення до реалізації виховних проєктів), засобами масової інформації, підприємцями з метою конструктивної соціалізації учнівської молоді, та ін.);
 - забезпечення необхідною матеріально-технічною, організаційно-педагогічною, інформаційною базою для ефективного функціонування та скоординованої діяльності шкільних психологічних, профорієнтаційних, медичних, соціальних служб, підвищити статус та роль їх працівників як важливих агентів соціалізації учнівської молоді [8].

Важливим з цієї точки зору є висновок про те, що сім'я, трудові колективи, неформальні групи, і школа також є провідними культурними осередками і культурними агентами соціалізації учнівської молоді.

Батьки, які виховують дітей, не завжди мають достовірну інформацію і досвід для розв'язання педагогічних проблем, тому необхідно на рівні закладів освіти здійснювати системну допомогу родині через підвищення психолого – педагогічної грамотності.

Виходячи з сукупності поданих понять та умов формування соціалізації школярів, можна виокремити критерії кінцевої мети соціалізації, основу яких були обрані погляди [7,8,9]:

Таблиця

№ з/п	Критерій	Зміст критерію
-------	----------	----------------

1	когнітивний	високий рівень розумової активності, організованість відповідальність, активність самореалізації, саморозвиток самоосвіта, попередній вибір професії, можливість мати власну думку, задоволення потреби у самостійності уявлення цілісної картини світу, сформованість „Я-концепції”, комунікативність
2	емоційний	задоволеність у сфері спілкування з однолітками, здатність мобілізувати внутрішні сили на реалізацію цільової установки, адекватна самооцінка, мотив досягнення успіху, емоційна стійкість, знижена тривожність
3	поведінковий	гуманне ставлення до оточуючої дійсності, громадянська гідність, екологічна культура, патріотизм вчинки, які відповідають нормам і законам суспільства
4	соціальний	адаптація у сфері взаєностосунків із дорослими, працьовитість, адаптація до соціально значимої діяльності, знання й уміння соціальних відносин для функціонування в соціумі, навички розподілу й організації діяльності, досвід спільної діяльності матеріальне забезпечення, задоволеність власною роботою

Критерії ефективності соціального виховання школярів

Наведені критерії можуть бути покладені в основу кваліметричної моделі соціалізації школярів.

Результати наукових та прикладних досліджень у галузі психології завжди були вагомим рушієм розвитку педагогічної теорії і практики. Це цілком стосується і педагогіки соціалізації. Для неї особливе значення мають здобутки соціальної психології у розкритті соціально-психологічних законів та механізмів розвитку особистості, її взаємодії із соціумом, соціальними групами та інституціями як середовищем і агентами соціалізації. За [10] причинами ресоціалізації є: неблагополуччя в сім'ї – 85,4 %; погана організація дозвілля – 65,3%; розчарування в ідеалах дорослих – 64,2 %; соціальна несправедливість – 60,5%; наявний бюрократизм у роботі державних структур – 56,5%; формалізм у діяльності молодіжних громадських організацій – 55,1 %, що свідчить про необхідність змін у виховній роботі зі школярами, урахуванню першопричин їх дезадаптованої ресоціалізації. Особливий вплив на соціалізацію справляє мас – медіа. Встановлено [11], що комп'ютерна залежність, медіадепривація (перевантаження дітей контактами із штучними образами), формування візуального типу мислення (гальмує розвиток абстрактного мислення), формування медійної картини світу (кліпова культура, мозаїчна свідомість), ізоляція в групі, низький статус соціометрії дитини - ресоціалізують особистість учнів.

З психологічної точки зору, високий рівень соціалізації показують учні з низьким рівнем ригідності (повніше соціалізуються екстраверти), та високим рівнем пластичності. Чим вищий рівень пластичності, тим із більшою мобільністю, контактністю суб'єкт адаптується до соціального середовища; чим вищий рівень емпатійності, тим ефективнішим є процес соціальної адаптації.

Висновки. Цілеспрямований, скоординований процес соціалізації школярів змістом виховання підвищить ефективність педагогічного простору освітнього закладу в контексті входження дитини в соціум.

На наш погляд, перспективними темами для обговорення в педагогічних колах є: основи співпраці педагогів загальноосвітньої школи та позашкільних навчальних закладів у вирішенні проблеми соціальної адаптації підлітків; соціалізація дітей шкільного віку засобами навчального процесу; проблема координації виховної роботи сім'ї, школи та позашкільних закладів; соціальна активність учнівської молоді в процесі професійної соціалізації; соціально-педагогічні технології виховання; роль окремих шкільних предметів і змісту шкільної освіти загалом контексті соціалізуючого значення; педагогічне управління процесом соціалізації школярів; виявлення ефективних технологій формування соціокультурного середовища підлітків; організація виховної роботи з учнівською молоддю в позашкільних закладах; соціально-педагогічні форми та методи організації громадянської соціалізації; соціалізація в агресивному медіа середовищі; психолого – педагогічний супровід родинної соціалізації школярів; організація процесу соціалізації в умовах учнівського самоврядування; проблеми трудової соціалізації учнів різних вікових груп; психологічні методики супроводу процесу соціалізації дітей; моделі самоврядування в різновіковому колективі; діяльність соціальної психолого-педагогічної служби в загальноосвітній школі; соціально-психологічні чинники ефективності групової навчальної діяльності старшокласників; соціалізація старшокласників у процесі вивчення профільних предметів; соціалізуючий зміст навчального предмета загальної середньої освіти; з'ясування механізмів створення креативного середовища в шкільній практиці; шляхи соціально-психологічної освіти та інформаційного навчання батьків.

Список літератури

1. Зверева М.А. Професійна соціалізація учнів середніх загальноосвітніх шкіл Франції: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук: за спеціальності 13.00.05 - соціальна педагогіка / М.А.Зверева, - Луганськ. 2010. - 22с.

2. Малков Д.Ю. Соціалізація підлітків в клубних об'єднаннях за місцем проживання: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук за спеціальності 13.00.05 – соціальна педагогіка. – Національний педагогічний університет імені М.П. Драгоманова/ Д.Ю.Малков, - Київ, 2005.- 24с.
3. Поліщук О.С.Соціалізація особистості як громадянина України: соціально - філософський аналіз: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філос. наук за спеціальності 09.00.03 - соціальна філософія та філософія історії/ О. С. Поліщук . – К. : Б.в., 2009 . – 16 с.
4. Панагушина О.Є. Соціалізація підлітків у діяльності молодіжних організацій: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук за спеціальності 13.00.05 – соціальна педагогіка /О.Є.Панагушина. – Луганський національний університет імені Тараса Шевченка. – Луганськ, 2008. – 22с.
5. Лавриченко Н.М. Педагогічні основи соціалізації учнівської молоді в країнах Західної Європи: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня доктор. пед. наук за спеціальністю 13.00.01. – загальна педагогіка та історія педагогіки. – Інститут педагогіки АПН України / Н.М.Лавриченко. - Київ, 2006. – 40с.
6. Цимбал І.І. Соціальна адаптація старших підлітків в умовах спеціалізованої школи гуманітарного профілю: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук за спеціальності 13.00.01 - теорія та історія педагогіки - Луганський державний педагогічний університет імені Тараса Шевченка / І.І.Цимбал. - Луганськ, 1999.- 18с.
7. Литовченко О.В. Громадянське виховання як аспект виховної діяльності у сучасному позашкільному навчальному закладі // Виховання дітей та молоді в контексті розвитку громадянського суспільства. – Зб. наук. пр. Педагогічні науки. – Херсон: Видавництво ХДУ, 2003. – Вип. 35. - С. 130-133.
8. Назаренко Л.М. Родинно-шкільний виховний простір як фактор соціального становлення особистості підлітка: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук за спеціальності 13.00.07. – теорія та методика виховання. Херсонський державний університет / Л.М.Назаренко, - Херсон. 2005.- 18с.
9. Бурим О.В. Взаємодія школи і родини у процесі соціального виховання особистості у приватних навчальних закладах // Соціальна педагогіка: теорія та практика. – 2005. – № 1. – С. 40 – 45.
10. Чернета С.Ю. Організаційно-педагогічні умови соціалізації підлітків у неформальних молодіжних об'єднаннях: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук за спеціальністю 13.00.05 – соціальна педагогіка. Інститут проблем виховання АПН України / С.Ю.Чернета, - Київ. 2005. – 17с.

11. Петрунко О.В. Дитина в інтернет-просторі: ймовірні наслідки та відповідальність дорослих // Наукові студії із соціальної та політичної психології: Зб. статей. – К.: Міленіум, 2008. – Вип. 21 (24). – С. 112-123. – режим доступу до журн. - http://ispp.org.ua/bibl_4.htm.

ДЛЯ ЗБІРНИКА КОНФЕРЕНЦІЇ

ЗАЯВКА УЧАСНИКА

Міжнародної науково-практичної Веб-конференції «Психолого-педагогічні засади діяльності фахівця: історія, теорія, практика»

1. Прізвище, ім'я, по батькові ___ Глазунов Микола Миколайович_
2. Науковий ступінь _____ -
3. Учене звання _____ -
4. Місце роботи _комунальна установа «Скадовський районний методичний кабінет» Скадовської районної ради_
5. Посада ___методист з навчальних дисциплін освітньої галузі «Природознавство», вища категорія_
6. Адреса службова _75700 Херсонська обл.
м.Скадовськ, вул. Радянська, 4_
7. Адреса домашня _75700 Херсонська обл., м. Скадовськ, вул. Комсомольська, 278 - А кв.27
8. Контактні телефони _0958136615 0953519007_____
9. E-mail (для обміну інформацією)___glazkol@mail.ru або kogla@i.ua
- 10.E-mail (для підключення для роботи в режимі on-line)_____
- 11.Секція Психолого-педагогічні засади соціалізації учнівської молоді.
- 12.Тема наукової статті ___ Соціалізація дітей шкільного віку
- 13.Тема тез доповіді

- 14.Форма участі (очна, очна з доповіддю, заочна, заочна з доповіддю в режимі on-line)_
- 15.Потреба у поселенні (готель чи гуртожиток)_____ -

Дата заповнення та підпис 14.04.2013р